

HEGYVIDÉKI
ZÖLD IRODA

KERTÉSZKEDJÜNK A KÖZTERÜLETEINKEN

Útmutató a Zöldfelület Gondnokság Programunkhoz

ELÉRHETŐSÉGEINK

☎ 06-70/938-8474

☎ 224-5900/5907

✉ zoldpont@hegyvidek.hu

🌐 hegyvidek.hu/zoldiroda

📘 facebook.com/hegyvidek

📍 1126 Budapest

Kiss János altábornagy u. 43-45.

ÜGYFÉLFOGADÁS:

Hétfőn: 13.00 - 17.30

Szerdán: 8.00 - 12.00

és 13.00 - 16.00

Pénteken: 8.00 - 12.00

A kiadványt az Európai Unió és
a Magyar Kormány finanszírozta.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS

Dióhéjban a Zöldfelület Gondnokság Programról
A kiadványról

A XII. KERÜLET (HEGYVIDÉK) JELLEGZETESSÉGEI

Éghajlat
Geológia, növényföldrajzi szempontok
A zöldfelületek kialakítása és gondozása
A gondnoksági területek jellemzése

KÖZTERÜLETI NÖVÉNYHASZNÁLAT

Őshonos növények
Indikátor növények
Ökológiai szempontok
Egynyári felületek
Pozsgások
Évelőfoltok
Cserjék

GONDOZÁSI ÉVKÖR, FELADATOK ÉVSZAKONKÉNT

Tavaszi
Nyár
Ősz
Tél

2

3

4

5

6

6

7

8

10

11

11

11

11

12

12

13

14

15

16

17

19

ESZKÖZÖK

GONDOZÁSI TANÁCSOK

Ültetés
Gyomlálás
Metszés
Öntözés
Tápanyag utánpótlás

20

22

23

23

23

23

23

BALESETMEGELŐZÉS

24

BARÁTAINK, AZ ÁLLATOK

Rovarok, méhek
Madarak
Hibernáló állatok

26

27

27

27

A HEGYVIDÉKI ÖNKORMÁNYZAT KAPCSOLÓDÓ PROJEKTJEI

28

IRODALOMJEGYZÉK

28

IMPRESSZUM

29

BEVEZETÉS

DIÓHÉJBAN A ZÖLDFELÜLET GONDNOKSÁG PROGRAMRÓL

A Zöldfelület Gondnokság Programot a Hegyvidéki Önkormányzat Zöld Irodája a Városi Zöldövezetek európai uniós projekt kapcsán hívta életre azzal a céllal, hogy önkormányzati támogatással előmozdítsa és segítse a XII. kerületben élők és az itt dolgozók törekvéseit a közhasználatú zöldfelületek gondozására, saját környezetük megújítására, szépítésére.

A 2016 óta működő programban a gondnokságba vont közterületi zöldfelületek előkészítése, beültetése és folyamatos gondozása valósul meg.

A programba bevonható területek a XII. kerület határain belül elhelyezkedő, önkormányzati tulajdonú közterületi zöldfelületek lehetnek.

Az ültetési koncepciót, a területek előkészítését, a beültetéséhez szükséges növények beszerzését, és a gondozáshoz szükséges alap eszközcsomagot a gondnokok számára a Hegyvidéki Zöld Iroda térítés mentesen biztosította a program keretében. A területek gondozását teljes körűen a gondnokok végzik, a Hegyvidéki Zöld Iroda folyamatos szakmai felügyelete és szakmai támogatása mellett.

Az Önkormányzat és a gondnokok egy kétoldalú megállapodást írnak alá, amelyet évente meghosszabbítanak. A megállapodásban a felek rögzítik a feladatokat, a felelősségi köröket és a gondnoksági tevékenység nyomon követésének módját.

A programba bármikor be lehet kapcsolódni, a jelentkezéseket az önkormányzat Zöld Irodája folyamatosan fogadja, a területek előkészítése és beültetése minden évben tavasszal és ősszel történik. A jelentkezés időpontját és a terület sajátosságait (pl. a terület elhelyezkedése, nagysága, a szükséges talaj-előkészítő munkálatok, a gondnokok száma) figyelembe véve, a jelentkezés elbírálása során kerül meghatározásra a gondnoksági programba való tényleges bekapcsolódás időpontja.

A Zöldfelület Gondnokság Program a Hegyvidéki Zöld Iroda azon tevékenységeinek a sorába illeszkedik, amelyek a környezeti fenntarthatóságot a lakossági szemlélet- és közösségformálást, valamint a környezeti nevelést kívánják erősíteni.

A programról és a jelentkezés módjáról további tájékoztatás kapható a Hegyvidéki Zöld Iroda munkatársaitól.

📍 Hegyvidéki Önkormányzat Zöld Iroda
1126 Budapest, Kiss János altábornagy utca 43-45. földszint
✉ zoldpont@hegyvidek.hu
☎ +36-1-224-5900/5907 mellék

A KIADVÁNYRÓL

A kiadvány célja, hogy összefoglalja mindazokat a hasznos tudnivalókat, amelyek segíthetik a közterületi zöldfelületeken tevékenykedő gondnokok munkáját. Az útmutató elkészítésében, szerkesztésében és szakmai lektorálásában olyan szakemberek és önkormányzati munkatársak vettek részt, akik maguk is részt vettek a program kialakításában és működtetésében, vagy más módon, de részt vesznek a kerületi zöldfelületek kezelésében.

Ezúton mondunk köszönetet valamennyi gondnokunknak, akikkel a program elindítása óta együtt tanulunk és gyűjtjük a közterületi zöldfelületek kezelésére és fenntartására vonatkozó tapasztalatokat. Az ő lelkesedésüknek és együttműködésüknek köszönhető a program folyamatos fejlődése.

A XII. KERÜLET (HEGYVIDÉK) JELLEGZETESSÉGEI

ÉGHAJLAT

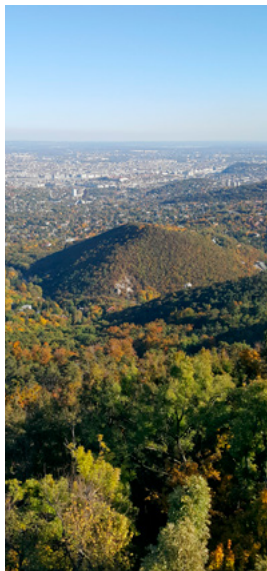
A terület területén érzékelhető a Dunántúli középhegység éghajlatra, évi középhőmérsékletre gyakorolt hatása: a még fás, részben érintetlen észak-keleti fűvű területein, és az árnyékosabb völgyekben a klíma hűvösebb, párásabb. Ezzel szemben a beépített belső részekben szárazabb, melegebb mikroklíma alakul ki, a házak, aszfaltozott utak, és nagy burkolatok szárító és hőmérséklet-növelő hatása érvényesül: télen a területnek ezeken a részein akár 4-5 fokkal melegebb is lehet. A burkolt felületeken nem vagy csak minimálisan tud leszivárogni a csapadékvíz az altalajba, gyorsan lefut, villámárvizek alakulhatnak ki a mélyedésekben, illetve hasznosulás nélkül a csatornarendszerbe jut a csapadék, miközben a lejtőkön sokszor félsivatagi klíma uralkodhat, az elvesztett csapadékvizek miatt. Ezt a jelenséget többek között új terepkialakításokkal lehet orvosolni, emellett érdemes teljes talajfedettséget elérni a növényzettel, akár többszintes kiültetéssel.

GEOLOGIA, NÖVÉNYFÖLDRAJZI SZEMPONTOK

Eredeti állapotok: a déli, melegebb oldalakon cseres tölgyes, esetleg sziklagyep társulások, az északi, hűvösebb területeken bükk, gyertyán. Az alapkőzet többnyire több korszakból származó mészkő, valamint dolomit és homokkő.

A beépített területek helyén lévő erdők eltűntek, helyükre hatalmas szőlőskerteket, gyümölcsösöket telepítettek, majd ezek helyén alakult ki a mostani beépített övezet. Jellemző alap a barna erdőtalaj, amely agyagkolloid tartalma miatt jó vízmegtartó képességű, ennek szerepe fontos a zöldfelületek fenntartásában is.

A nagymértékű tereprendezések miatt lemosódások alakultak ki, emiatt a termőtalaj sok helyen vékony. Az indikátornövények (pl.: vízigényes örökzöldek) megfigyelése során megállapítható, hogy a talajnedvesség néha már tavasszal is csökkenő mértékben van jelen, pedig ilyenkor, a hajtásnövekedés kezdetén a legnagyobb a növények vízigénye. Az elmúlt évtizedekben sok olyan növényfaj került, jellemzően a kerületi társasházi kertekbe, amelyek nem erre a mikroklímára valók, és a fokozódó altalajszárazság

még inkább kiszelektálta ezeket a fajokat. Ilyenek a lucfenyő és változatai (*Abies* sp.), a hamisciprusok (*Chamaecyparis* sp.), a nyugati tuja fajták (*Thuja occidentalis* változatok). Ezek a fajok hűvös, párás, nedvesebb élőhelyről származnak, az elmúlt évek aszályosabb tavaszai és nyarai után előfordult, hogy 30-40 éves példányok álltak kiszáradva a kertekben. A kiszáradófélben levő, még élő, de legyengült idős példányokat pedig tömegével támadják a rovarkártevők, többek között a tujaszú, és a pajzstetű fajok.

Más növények, mint például a buxus (*Buxus sempervirens*) ültetése a nemrégiben feltűnt, új invazív kártevők (pl.: a buxusmoly) miatt nem javasolt.

Lombos fák közül víz és páraigényesnek számít például a nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*), a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), a platánlevelű juhar (*Acer platanoides*), hegyi juhar (*Acer pseudoplatanus*) és a platán (*Platanus hybrida*). Ezekből a fajokból sok ültetett példányt, illetve magoncot találni a kerületben, ám ebben a belső, házakkal beépített, nagy felületeken leburkolt mikroklímában nagy részük idő előtt elöregszik, kiodvasodik, kártevők (pl.: tujaszú, borókadiszbogár és pajzstetű fajok) támadják, és így szépségük megkopik, legyengült szerkezetük miatt balesetveszélyessé válhatnak.

A ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA ÉS GONDOZÁSA

Változatos terep-és mikroklíma viszonyok (napos, burkolt lejtők, illetve árnyékos, párás völgyek, vízöszszefolyásokkal) miatt a zöldfelületek tervezésekor javasolt minden egyes területet megvizsgálni, és a várható hőmérsékleti- és vízellátottság alapján tervezni a kiültetéseket. Az intenzívebb fenntartásra tervezett kiültetéseknél a talaj jó víztartó képessége miatt jobban hasznosul a ritkán (7-8 naponként), nagyobb vízádagokkal történő öntözés. Így a gyökérzóna is erősebb lesz, mélyebbre kerül, javítva a növény ellenálló képességét. Öntözés nélküli fenntartáshoz is létesíthető zöldfelület, a tervezéskor számtalan fajta közül választhatunk, ám a telepítés utáni első tavaszi, nyári aszályos időszakban, illetve addig, amíg ki nem alakul az erős, mélyre nyúló gyökérzet, ezek a fajok is fokozott odafigyelést, esetenkénti bőséges öntözést igényelnek. Szintén az alaptalaj adottság miatt javasolt a humuszanyagok (pl.: komposzt) hozzáadása, amik jól kiegészítik és javítják az ásványi, agyagos szerkezetet. Apróságnak

tűnik, de fontos, hogy a talajfelület legyen laza, talajtakaróval ellátott, (pl.: mulcs, kavics, vagy élő növény) lehetőleg növénytakaróval több szinten dúsan beültetett. A megfelelő talajtakaró lassítja, optimalizálja a csapadék talajba jutását és megakadályozza az elfolyást, talajleemosódást, valamint segíti, hogy a talajból ne képződhessen „domb”, ne alakuljon ki taposott vízzáró felület, mert ezek a jelenségek általában a terület kiszáradásához vezetnek.

A GONDNOKSÁGI TERÜLETEK JELLEMZÉSE

A gondnoksági zöldfelületek jellemzően közutak, közhasználatú gyalogos forgalmú járdák közelében, közrefogásában, valamint közterületre eső kisebb társasházi előkertekben találhatók. Ezeket a területeket a fentiekben felvázolt helyi adottságok közül gyakran jellemzi a csapadék elfutása a lejtős talajon, a talaj kimosódás, ezért a zöldfelületek tervezése és kialakítása során elsődleges célunk a talaj minél sűrűbb növényzettel való fedése.

A növények kiválasztásánál figyelemmel kell lenni a sótűrésre, főként abban az esetben, ha a terület olyan út mellett található, amin téli időben sűrű sózás folyik. (Optimális esetben a környezetbarát síkosságmentesítő anyag használata javasolt.) A területek elhelyezkedése befolyással lehet arra, hogy mennyi időt és energiát kell fordítanunk a zöldfelület gondozására. Ha a kiválasztott terület a lakóházak, társasházi telkek közvetlen előkertjében található, akkor a befektetett idő és energia kevesebb. A közutak menti, kiesőbb területekre nehezebb az öntözővizet eljuttatni, ám az ezeken a felületeken végzett tevékenységnek több ember járhat a csodájára, gyönyörködhet a gondozott oázisokban.

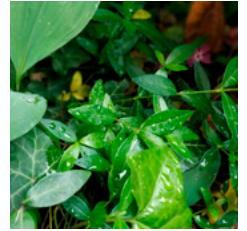
A gondnoksági területek között előfordulnak olyan területek is, ahol a cél a természetes élőhely fenntartása, a biodiverzitás növelése, az ökológiai adottságok, a közeli természetvédelmi terület növényvilágának megfigyelésével. Az élőhely ökológiai adottságai megfelelnek az őshonos, területre jellemző növényeknek, de pont megfelelőek ugyanakkor a táji növényvilág szempontjából egzóta növények számára is. Ha az adott terület kialakításakor a fenntartó szándéka a kettő csoportból az elsőt választani és lassanként kiszorítani a más területről származó dísznövényeket, akkor egyrészt a terület fenntartási költségei (ráfordított energia) jelentősen csökken – valamint egy újabb részt hódít vissza a természet.

KÖZTERÜLETI NÖVÉNYHASZNÁLAT

ŐSHONOS NÖVÉNYEK

Azok a növények őshonosak, melyek az ember megjelenése előtt az adott élőhelyen megtalálhatóak voltak, így a környezetükkel hosszútávon működő közösségben élnek. A program keretében kialakított területek tervezése során elsődleges szempont a kerületben őshonos növényfajok telepítése. Azokban az esetekben, amelyekben a terepviszonyok, vagy a hőmérsékleti tényezők miatt őshonos növények ültetése nem megoldható, az arányok gondos megválasztásával is elkerülhető, hogy a kerületet idegenhonos özönnövények további terjedésével terheljük.

INDIKÁTOR NÖVÉNYEK

Azok a növények, melyek a környezet valamely tulajdonságának változását jelzik (megjelenésükkel, hiányukkal).

ÖKOLÓGIAI SZEMPONTOK

Az élőhely adottságait figyelembe vevő növényválasztás (például egy szárazságot vagy árnyékot tűrő növénycsoport ültetése a megfelelő helyre) csökkenti a zöldfelület fenntartási költségeit, a ráfordított időt. Az ökológiailag megfelelő igényű és fajgazdag kiültetés egy stabilabb növénycsoportot tud alkotni.

EGYNYÁRI FELÜLETEK

Az egyényári növények olyan lágyszárú növények, amik a telepítésüket követő egy év után – miután kicsíráztak, virágot hoztak és termést érleltek – elpusztulnak. A kerület forgalmasabb, kiemeltebb részein található gondnoksági területeken elhelyezett egyényári ágyásokba a virágzási szakaszban lévő növényeket ültethetünk. Ezek a növények látványban felülmúlhatják az évelővirágok hajtásait, de vízigényesebbek, gondozásukra több időt kell fordítani.

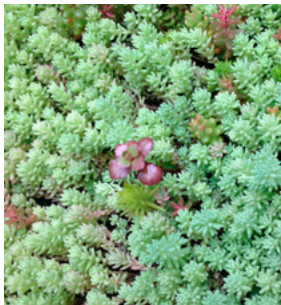
POZSGÁSOK

A pozsgások, vagy más néven szukkulensek jó szárazságtűrő képességű, nem túl vízigényes növények. A pozsgások közé sorolható nagyon sok sivatagi növény, a hazánkban is gyakori varjúhájak és kövirózsák, valamint a kaktuszok is. Ezek a növények arra rendezkedtek be, hogy a csekély mennyiségű csapadékot és nedvességet minél lassabban használják fel, valamint sokáig tárolják azt.

Szükségük is van erre, hiszen leginkább meleg és hosszabb ideig csapadékmentes éghajlatú területeken élnek. Ritka kincs számukra a nedvesség, ezért ha végre hozzájutnak, akkor nagyon gyorsan felveszik, ezt követően levelükben vagy törzsükben tárolják azt. Ennek függvényében beszélhetünk levél- valamint törzsszukkulensekről is. A nedvesség tárolását segíti, hogy a növények nappal zárva tartják gázcseré nyílásaikat, ezért csak csekély mértékben párologtatnak.

A törzsszukkulensek legjellegzetesebb képviselői a kaktuszfélék (Cactaceae), valamint a kutyatej fajok (Euphorbia sp.), míg például az aloé (Aloe sp.) és agavefélék (Agave sp.) a levélszukkulensek közé tartoznak.

Ha szobanövényként, kerti növényként szeretnénk pozsgásokat tartani, igazán könnyű dolgunk lesz, ugyanis a gondozásuk nem igényel túl sok odafigyelést. Általában meleg és világos helyen érzik jól magukat, elegendő őket ritkán öntözni, és a párásításra sem kell gondot fordítani.

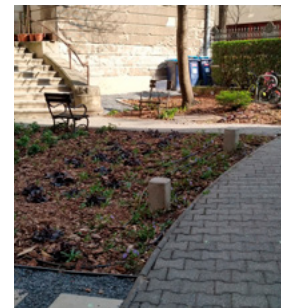
ÉVELŐFOLTOK

Az évelők olyan lágyszárú növények, amik hosszú ideig élnek és termésérés után a föld feletti száruk elpusztul, földbeli száruk vagy vastag gyökerük pedig áttelel. A tűrőképes és látványos évelők, a díszfüvek és évelő talajtakarók alkalmazása már bevált más európai városokban is, ezekből a fajokból hatalmas választék áll rendelkezésre. A teljesen mélyárnyékos területektől kezdve, a napégette növényszigetig, mindenhol megtalálhatjuk a megfelelő évelő fajokat. A jól átgon-

dolt választás után a telepített növények gyarapodnak, terjednek, kevés ápolási munkát igényelnek (3-4 alkalommal gyomlálás, karbantartás, és eseti öntözés évente) és a cserjéket, fákat jól kiegészítve, évekig fenntartható, szemet gyönyörködtető zöldfelületet adnak. Találunk közöttük örökzöld lombúakat, de tartósan virágzókat is, 3-5 faj megfelelően összeválogatva már jól kiegészíti egymást és tartós, egész évben dekoratív csoportokat alkothat.

Eddigi történetünkben a következő évelők szerepeltek legtöbbször, a teljesség igénye nélkül: levendula (*Lavandula angustifolia*), sásliliom (*Hemerocallis* sp.), nőszirom (*Iris* sp.), zsálya (*Salvia officinalis*) – napos helyre kerültek; bőrlevél (*Bergenia cordifolia*), árnyliliom (*Hosta* sp.), télizöld (*Vinca minor*) – félárnyékba és árnyékba.

CSERJÉK

Cserjének hívjuk az olyan fás szárú növényeket, amelyek a fáknál alacsonyabbak, vagy alacsonyan elágazó száruk van. A zöldfelületek vázát adhatja egy alacsony, vagy a térelválasztás miatt éppen pont egy magasabb cserjesáv vagy folt. Szárazságtűrő, őshonos fajokat választva a hamar beálló szép egyed vagy telep árnyékot is ad a terület többi részének.

Szárazságtűrő fajok:

cserszömörce (*Cotinus coggygria*), kecskerágók (*Euonymus* sp.), törpemandula (*Prunus tenella*), jukka (*Yucca filamentosa*).

Árnyéktűrő fajok:

bangiták (*Viburnum* sp.), somok (*Cornus* sp.), hortenziák (*Hydranges* sp.).

Napos helyet kedvelők:

rózsák (*Rosa* sp.), loncok (*Lonicera* sp.).

GONDOZÁSI ÉVKÖR

FELADATOK ÉVSZAKONKÉNT

TAVASZ

Takarítás:

- védőtakarások eltávolítása március végétől
- talajelőkészítés

A fűmagvetéshez (április végétől) előkészíthetjük a talajt, ehhez meg kell tisztítani a gyepet a lomb- és más hulladékoktól, hogy a fű alatta rothadásnak ne induljon.

- gyomlálás

Tavaszközepén, ha már jó az idő.

- elszáradt hagymások, elnyílt virágok eltávolítása

Az elvirágzott hagymások virágait szedjük le, a lombjukat viszont hagyhatjuk teljesen elszáradni. A virágok közül a tavasszal már elnyíltak szárait a föld felszínétől arasznyira vágjuk vissza. Az elvirágzott díszcserjék, a futó- és bokorrózsák elnyílt virágrészeit csípjük le az alatta lévő egy-három levéllel együtt.

Tápanyagutánpótlás:

- Trágyázás

Ez azért fontos, mert a föld tápanyagtartalmát vissza kell állítani, vagy növelni kell. Lehet komposzttal, istállótrágyával vagy műtrágyával trágyázni. A bokrok, sövények alatt maradhat a lomb, mert ez a hasznos rovaroknak az élő- és bűvőhelye is. 1-2 cm friss földet, vagy komposztot is helyezhetünk a cserjék alá. A komposztot a többi ágyásra (évelő és egynyári) kb. 2-3 cm vastagon most kitehetjük. Gereblyével vagy talajlazítóval érdemes lazán bedolgozni.

Fűmagvetés:

- fűmagvetés, gyepfelülvetés, trágyázás

Ültetés:

- fák, cserjék, évelőket ültetése - tavasz elején
- egynyáriak ültetése - május közepétől

Az egynyáriak kiültetése május 10-e után javasolható, ekkortól már nem kell talajmenti fagyokra számítani, így zavartalanul fejlődhetnek, virágozhatnak az első késő őszi fagyok időpontjáig.

- szaporítás

A már elvirágzott évelők tőosztással egyszerűen szaporíthatók: a töről leválasztott gyökeres hajtásrészeket mélyen kapált, gereblyézett talajba ültessük.

Alakítás, gondozás:

- bármilyen betakart cserje takarását megszüntethetjük és metszhetjük - akkor megfelelő az időpont, amikor a legkorábbi cserjék virágba borulnak, például az aranyfa (közismertebb nevén aranyeső).
- A tavaszi metszésnél is, a 2 cm átmérőnél nagyobb metszési felületet kezeljük sebkezelővel.
- Márciusban kell elbánni a levéltetvekkel az áttelelt dézsás növényeknél. Mind-egy, hogy levéltetűről, pajzstetűről, gyapjas pajzstetűről vagy egyéb tetűről van szó, mindegyik károsítja a növényeket.
- Levéltetű ellen ajánlható a szappanos lemosás (1 l víz, 1 evőkanál kenőszappan, kevés szpiritusz). A pajzstetűnél és a gyapjas pajzstetűnél alkalmazhatunk paraffinkészítményt, amely egyben levélfényesítő is. Minden levéltetűfaj közös ellensége a megfelelő levegőmozgás.

NYÁR

Öntözés, táplálás:

- öntözés

Nyáron rendszeresen és bővebben kell öntözni és táplálni a kiültetéseinket. Az egy-nyári virágok még több vizet és trágyázást igényelnek.

Takarítás:

- gyomlálás

A kis területek határait, a padkák, szegélyek külső szélét is takarítani, gyomlálni kell a rendezettség érdekében. A gyomlálás könnyebb feladat, ha rendszeresen végezzük, de nehéz, ha hagyjuk, hogy túlságosan elterjedjenek a gyomok. A gyom nem csak rendezetlenné teszi a területet, azonban a legfontosabbat, a nedvességet is elvonja a talajból, a dísnövényeinktől. A gyomirtás egyik leg-

célravezetőbb eszköze egy Holland-kapa, mely arra szolgál, hogy a talaj felső rétege alatt vágja le a gyomokat. Napos, meleg időben a felszínen lehet hagyni a levágott gyomot, amely így elszárad majd.

- elhalt virágzatok eltávolítása

Nyáron a folyamatos virágzás beindulásával figyelni kell a területet és az elhalt virágokat el kell távolítani, így a növénynek több ereje marad a további virágzáshoz. A levendulát és a rozmaringot - miután elvirágoztak - a fás résztől nem túl távol meg kell nyesni.

ŐSZ

Táplálás:

- tápanyagutánpótlás (például komposzt kihelyezése a növények tövéhez)
- öntözés

Augusztus végén és szeptember elején nagyon kevés a csapadék, a talaj kiszáradhat, kivéve, ha szorgalmasan öntözzük a növényeket, hogy tudjanak fejlődni.

Takarítás:

- kertetisztítás

Gyökereitől húzzuk ki és dobjuk ki az elszáradt növényeket. A beteg, fertőzött növényeket ne tegyük a komposztra. Az ágyások földjét tisztítsuk meg a növények töve körül.

- ágyások tisztítása

Érdemes eltávolítani és kivágni az ágyásokból az egyényári virágokat, és visszavágni az évelőket annak érdekében, hogy a fagy ne tehessen kárt bennük. Érdemes minden növény esetében szakszerű gondozást alkalmazni – így például a rózsákat homokkal betakargatni –, hogy a téli hideg ne tudjon később sem kárt tenni bennük.

Ültetés:

- általános ültetési időszak
Ősz végén csak földlabdás növényeket ültessünk, máskülönben a téli fagy kikezdi a gyökereket.
- hagymák ültetése
- tőosztás
Ősszel is ki lehet ásni az elburjánzott évelőket és a tővüket több kisebb darabra szétválasztva újra elültetni. Ősszel a növénynek több ideje lesz újra meggyökere-sedni és a tavasszal új hajtásokat hozni.
- átültetés
A növények átültetését el kell végeznünk október előtt. Főként azért, mert hótakaró nélkül a növények gyökerei az októberi kedvező időjárási viszonyok között tudnak jól megtelepedni.

Alakítás:

- metszés, alakranyírás
Ősszel, az első hó beállta előtt lehet metszeni a kert örökzöldjeit és a fűféléket is. Amennyiben metszést (hosszabb, kinyúló ágak méretre igazítása, díszfüvek talajközeli visszavágása) meghagyjuk tavaszra, a nagy hó megnyomhatja, eldeformálhatja, és esetenként el is törheti a növényeket. A fűféléket így azonnal érdemes tövig visszanyírni, az örökzöldeket – például a tujákat – pedig még októberben formára, nyírni, mert így a hó sokkal sűrűbb felszínnel találkozik, és nehezebben deformálja el az ágakat.
- növények betakarása

Takarítás:

- lehullott levelek felgereztyezése
Ha beáll a tél, lehetőleg még a fagyok előtt fel kell gereztyezni a lehullott leveleket a gyepről vagy a talajtakaró cserjék felületéről.
- lehullott termések összeszedése

Alakítás:

- a díszfák, cserjék megmetszhetők
Takarítsunk el minden elhalt vagy beteg ágat és hulladékot a növényekről vagy a növények mellől.

Növényvédelem:

- téliesítés
Kisebb díszfák, cserjék tővét úgy tudjuk megóvni a kifagyástól, ha kb. 40 cm-s föld és avarréteget vonunk a tővéhez.
- levelek leásása cserjék tővébe
A talaj komposztálására remek megoldás, helyben tartja a szerves anyagot, ami így belejut a talaj felső rétegébe.
- ágvédelem
A lehullott hó súlyától az ágak letörhetnek, nagy havazás után érdemes a havat lerázni róluk.
- száraz, fagymentes télen öntözés

Állatvilág védelme:

- madarak etetése
Adhatunk rendszeresen friss vizet, magvakat a madaraknak.
- hibernáló állatok számára búvóhely meghagyása
- egész télen óvatos munkavégzés, az esetleges megbúvó állatokra figyelemmel.

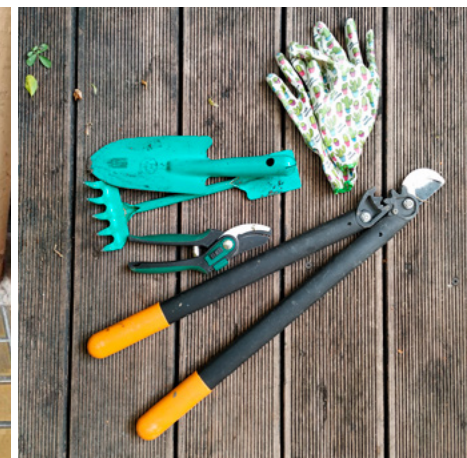
ESZKÖZÖK

A terület előkészítéséhez és beültetéséhez nagyobb méretű eszközökre is szükség van, de később a területünk fenntartásához kisebb szerszámok elegendőek, melyeket, akár egy kis csomagban, indulásra készen, mindig együtt tarthatunk.

NAGY MÉRETŰ SZERSZÁMOK:

- ásó,
- lapát,
- kapa,
- gereblye,
- vödör,
- talicska,
- locsolókanna

FENNTARTÁSHOZ SZÜKSÉGES KISEBB ESZKÖZÖK:

- metszőolló,
- kis méretű ásó,
- kis gereblye a gyomláláshoz
- vödör, vagy műanyag zsák.

Az előbbieknél kicsivel nagyobb eszköz, de cserjék karbantartására, metszésére kiválóan alkalmas az ágvágó. A talaj gyommentesítéséhez hasznos eszköz a holland kapa. Komposztálót is kialakíthatunk, ha elfér a terület egy zugában. A zöldhulladékot így komposztálhatjuk.

Kényelmünket szolgálhatja egy kis szék, melyről az ágyasunk tisztítása kényelmesen végezhető.

GONDOZÁSI TANÁCSOK

ÜLTETÉS

A növényeket fellazított talajba ültessük, a gyökerek alatti területre kerülhet tőzeg és talaj keveréke, komposzt és talaj keveréke. A növények kiválasztott helye akkor megfelelő, ha hosszú távon is elegendő hely van az akadálytalan növekedéséhez. A szép egyedi növényeknek (szoliternek), melyeket nem csoportban ültetünk, nagyobb helyre van igénye az érvényesüléshez. A gyökérzónát tömörítsük, arra gondolva, hogy az esetleg ott maradó üres, levegős részek a víz elfolyását, a gyökér kiszáradását okozhatják. Közvetlenül ültetés után fontos a belocsolás (beiszapolás), de az elkövetkező napokban és hetekben is gondoskodjunk a megfelelő vízutánpótlásról.

GYOMLÁLÁS

A gyomlálást érdemes rendszeresen végezni, a gyomok méretének növekedése és túlsúlyának megelőzése érdekében. Ha közterületi kapcsolatú kertcskénk van, számítanunk kell arra, hogy a hulladék megjelenik a növények között (akár a szél hordja oda, akár közvetlenül kerül rossz helyre), ezért a zöldhulladék gyűjtésén kívül egy kommunális hulladékos gyűjtőedényre is szükségünk lesz.

METSZÉS

A gondozott területeken nem a termőre metszés a feladat, növényeinket, például a cserjéket a kívánt méret elérése után metszéssel tarthatjuk kordában. A metszés éles metszőollóval történjen, a metszett seb minél hamarabbi begyógyulása érdekében. A metszés után a cserjéknél hajtásnövekedésre számíthatunk, a cserje több oldalágat hoz, dúsabb lesz, ami például egy sövénynél kívánatos eredmény.

ÖNTÖZÉS

Kiültetés után, valamint száraz, csapadégmentes időszakban a rendszeres öntözés a legfontosabb művelet. A szárazságtűrő növényeknek azonban nincs szükségük az első vegetációs időszak után öntözésre.

TÁPANYAG UTÁNPÓTLÁS

A zöldfelületek talaját érdemes a kiültetés előtt vagy a gondozás megkezdésekor feljavítani komposzttal, tőzeggel. A kiültetés során elmaradt tápanyag utánpótlást a következő tavaszi vagy őszi időszakban pótolhatjuk. A későbbiekben pedig akkor van erre a műveletre szükség, ha a növényállomány a tápanyaghiány jeleit mutatja (pl. csökkenő virágzási hajlam).

BALESETMEGELŐZÉS

A kerti munka nagyszerű hatással van testi és lelki közérzetünkre. Azonban fel kell hívni a figyelmet az esetleges veszélyekre is.

Közterületi kertjeink közvetlen kapcsolatban lehetnek **autóforgalmú közúttal vagy közúti járdával, gyalogátkelővel**. Ezért különösen fontos, hogy munkavégzéskor nagy figyelemmel legyünk a közlekedőkre.

Mivel **a kertészkedéshez használt eszközök élesek, szúrósak**, használatukkor odafigyeléssel elkerülhetjük a sérüléseket. Szilánkok, apró szúrós darabok képződésével járó munkákhoz (például metszés) védőszemüveg viselése ajánlott. Sérülésektől megóvhat minket védőruházat viselése: sokszor éppen elég, ha a nadrág hosszú, a felsőrész hosszú ujjú, amit viselünk. Azonban javasolható a védő lábbeli (vastagabb talpú csizma, bakancs, gumicsizma) és védőkesztyű viselése.

Ha **erősen tűz a nap**, ne dolgozzunk kis területünkön. Nyáron érdemes a reggeli, vagy kora délelőtti esetleg kései órákra tenni a tevékenységünket. Azonban nyáron időszaktól függetlenül fontos lehet a napvédelem: védőkalap viselése, napvédő krém használata, megfelelő mennyiségű ivóvíz fogyasztása.

Bár a vegyszeres permetezés nem kívánatos, ha mégis növényvédő szert használunk, az az emberre is **mérgező** összetevőket tartalmaz. Érdemes védőruhát viselni permetezéskor, növényvédő szer használatakor, valamint szeles időben kerülni ezeket a munkákat. A permetszerek, védőszerek esetleges bőrre, szembe kerülésekor mindig figyeljünk a szer leírására, és erős tünetek esetén forduljunk orvoshoz.

A kertészkedés után vagy másnapján tapasztalt **ízületi fájdalmak** főleg izomhúzódásból, izomgörcsből adódnak. Az izomhúzódást az izmok tartós statikus terhelése eredményezi. Túlerőltetés, helytelen emelési technika is okozhatja a fájdalom megjelenését. Inkább guggoljunk, mint hajoljunk, kis szék, zsámoly jó szolgálatot tehet. Ne csavarjunk ki testünket túlságosan, kerti munka elkezdése előtt érdemes átmozgatni, bemelegíteni a végtagokat.

BARÁTAINK, AZ ÁLLATOK

ROVAROK, MÉHEK

A zöldfelületek nemcsak a mi életterünket teszik szebbé és egészségesebbé, hanem többek között a rovarok számára is hasznosak. A kis területeinken ültethetünk például olyan növényeket is, amelyekkel az méheknek, apró rovaroknak hívogató, mézelő tápanyagot biztosítunk. Ezzel segíthetjük ezeknek a kis élőlényeknek a megővését. Ráadásul ezek a növények egytől-egyig gyönyörűek.

Cserjeként a kékszakáll (Caryopteris) és a sudárzsálya (Perovskia) ajánlható. Évelők közül jó példák a rovarokat vonzó fajokra a kasvirág (Echinacea), levendula (Lavandula angustifolia), a szarkaláb (Delphinium), a csillagfűrt (Lupinus) és a veronika (Veronica). Illatos fűszernövényeink a menta (Mentha), oregánó (Origanum), a zsálya (Salvia), az izsó (Hyssopus) és az ánizsizsó (Agastache foeniculum). A javasolt növények az Országos Magyar Méhészeti Egyesület ajánlása alapján szerepelnek itt. Ne feledkezzünk meg a rovarok itatásáról sem, sőt akár rovarhoteleket is készíthetünk a számukra.

MADARAK

Figyeljük meg a zöldfelületeken zajló életet, adjunk friss vizet, magvakat a madaraknak. Ha egyszer elkezdtek, akkor ne hagyjuk abba a táplálásukat, a tél végéig folyamatosan biztosítsuk a számunkra a táplálékot. Tavasztól azután dallal kísérik majd a gondnoksági tevékenységünket.

HIBERNÁLÓ ÁLLATOK

Amikor takarítjuk a kertet, hagyjunk egy kis fahalmot valahol, amely alatt megbújhatnak a hibernáló állatok, például a sünök.

Mindig ellenőrizzük, hogy vannak-e állatok ott, ahol éppen takarítunk.

Az állatok védelme érdekében kerüljük a vegyszerek használatát!

A HEGYVIDÉKI ÖNKORMÁNYZAT KAPCSOLÓDÓ PROJEKTJEI

- Urban Green Belts (Városi Zöldövezetek), www.interreg-central.eu/ugb
- BeePathNet (Hegyvidéki Méhbarát Hálózat), www.urbact.eu/beepathname

IRODALOMJEGYZÉK

- Szerk: Dr. Schmidt Gábor: Növényalkalmazás a kertépítészetben, Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem, Budapest, 1998. (10; 12-14. oldal)
- Zsohár- Zsohárné: Élő dísznövények, Botanika Kft., 2006. Budapest (13-14. oldal)
- Pápai Veronika – Biró Borbála Ökológikus zöldfelületek városi alkalmazása, FŐKERT Zrt., Budapest, 2016. (13-14. oldal)
- Peter Himmelhuber: Dísznövények metszése, Pesti Szalon, 1995. (24-25. oldal)
- webbeteg.hu szerző: Dr. Soltész Annamária – Kerti munkák veszélyei – megtekintés: 2019. 02. 21.
- <http://nak.hu/agazati-hirek/mezogazdasag/147-allattenyesztes/96584-kis-be-fektetessel-rengeteg-mehlegelo-alakithato-ki> - megtekintés: 2019. 03. 02.

Ajánlott irodalom:

Josef Reichhold: A települések ökológiája, Magyar könyvklub, 1999.

IMPRESSZUM

Megbízó:

Szakmai irányító:

Kiadja:

Felelős szerkesztő:

Szerkesztők:

Szerzők:

Szakmai lektor:

Kiadványterv:

Hegyvidéki Önkormányzat Zöld Iroda
1126 Budapest, Kiss János altábornagy utca 43-45.

Hegyvidéki Önkormányzat Zöld Iroda
Rózsa Zoltán, irodavezető

Laki Nóra

Péter Mihály

Hegyvidéki Önkormányzat

Béres Mónika

Greenunit Kft. | 1112 Budapest, Pereszke u. 225/1.

Béres Mónika, Békési Krisztián, Laki Nóra

dr. Gutermuth Ádám

Ferencz Mihály